

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

НАУКА, ТЕХНОЛОГІЇ, ІННОВАЦІЇ: СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

28–29 вересня 2018 р.
м. Одеса

Одеса
Інститут інноваційної освіти
2018

УДК 001(063):378.4 (Укр)
ББК 72я43
НЗ4

До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті), надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.

НЗ4 **Наука, технології, інновації: світові тенденції та регіональний аспект :** Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 28–29 вересня 2018 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. — Одеса : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. — 196 с.

Матеріали наукового симпозіуму рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: *С.К. Бурма*
Коректор: *П.А. Нємкова*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 001(063):378.4 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2018
© Інститут інноваційної освіти, 2018
© Друк ФОП Москвін А.А., 2018

Підписано до друку 05.10.2018. Формат 60x84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturnaya. Ум. друк. арк. 12,09.
Зам. № 0510-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ., рос., пол.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».
69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-094-133-87-81.
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

7. Матвиевская Г. П. Альбрехт Дюрер – учёный. 1471–1528 / Г. П. Матвиевская. – М.: Наука, 1987. – 240 с.
8. Нессельштраус Ц.Г. Литературное наследие Дюрера / Ц.Нессельштраус // Дюрер А. Дневники, письма, трактаты. В 2-х тт. Л.: Искусство, 1957. – Т. 1. – С. 7–40.
9. Сокольникова Н.М. История изобразительного искусства: учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений: в 2 т. / Н. М. Сокольникова. – М.: Изд. центр «Академия», 2007. – Т. 1. – 304 с.
10. Южакова Е. В. «Меланхолия I» Альбрехта Дюрера: история интерпретаций / Е.В. Южакова // Известия Уральского государственного университета. Сер. 2: Гуманитарные науки. – 2010. – № 4 (82). – С. 206–217.

УДК 94(447)

О.А. Москаленко,

викладач Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

ЖИТТЯ КИЯН ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ, ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛІТЕТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МІСТА (ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА МЕНТАЛЬНІСТЬ КИЯН)

Анотація. У статті розглядаються особливості формування менталітету киян, їхньої культури та побуту за часів Київської Русі у творах істориків-мандрівників, літописців, поетів.

Ключові слова: Київ, (мужі), люди, молодші люди, чернь, Народне віче, бояри.

Постановка проблеми. Дана проблема є досить актуальною сьогодні. Адже кожне європейське місто має свою тривалу історію і чим далі входить історія в глибину віків, тим солідніше виглядає місто. Київ та життя його мешканців своєю історією сягає в раннє середньовіччя. Кияни є повноправними європейцями і їм важливо знати історію рідного міста, проблеми киян за часів Київської Русі для ефективної розбудови сучасні інфраструктури міста.

Стан дослідження. В ХІХ столітті дану проблему досліджували такі вчені як М.Ф. Берлінський, який у своїй праці «Історія Києва» висвітлив проблеми Києва та розширив краєзнавчу понятійну базу. Вдало змалював храми, та церкви Києва, зокрема, описував роль Десятинної церкви, в обороні міста, де під руїнами загинуло чимало киян, проте цей вчинок не був марним, адже мужні дії мешканців стримали, на певний час татаро-монгольську навалу, і дали можливість, хоч і на принизливих для князівств умовах, вижити [4].

Серед відомих дослідників побуту Києва в ХХ столітті можна виділити таких як: Боровський Я. Є, Брайчевська О. А, Сергеева М.С. Зокрема, Боровський Я.Є., Архипова Є. І в своїй праці «Дослідження міста Ярослава», вдало змалював якісно нові зміни в житті Києва та культурі киян, а саме, перехід до спорудження кам'яних будівель, вони поступово витісняли дерев'яні. Брайчевська О. А. вдало описує одяг киян, різноманіття якого дозволяє нам зробити важливі висновки стосовно устрою Києва та люду, який там проживав, їхнього побуту, моральних та духовних цінностей, естетичних смаків. Все, що стосується не релігійних споруд,

досліджував Сергеев М.С., який розглядав житло як частину побутової культури, невід'ємну складову менталітету та побуту українців та киян, зокрема. Окрім того Січинський В.С. в праці «Чужинці про Україну» зібрав всі описи різних арабських, візантійських, європейських мандрівників які не тільки описували Русь, та її серце – Київ, але й менталітет киян, їх побут риси характеру, ставлення то володаря. Але в сучасному науково-історичному світі часто точаться суперечки пов'язані з датою виникнення Києва, а від так, не достатньо дослідженою залишається проблема культури та побуту киян.

А тому метою нашої статті є вивчити та проаналізувати низку різноманітних історичних, літературних джерел про стародавній Київ, життя і побут його мешканців та прослідкувати вплив даних історичних явищ на сучасних киян. Завданням даного дослідження є детальне вивчення та узагальнення ментальності киян, їх побуту на основі мемуарів, спогадів мандрівників, що подорожували територією України-Русі, а також на основі археологічних даних, та документальних літописів.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що перші згадки про Київ, одяг та побут киян, їхні звички, ментальність вперше описували арабські та візантійські джерела. Ця проблема була завжди цікавою та актуальною.

Так, життя слов'ян, які проживали на теренах стародавнього Києва до V століття, описували греки, зокрема історик Геродот, в праці «Історія», описав Скіфію. За деякими версіями, саме Геродотова згадка про скіфів-землеробів і дає нам підстави вважати, що це є прадавні слов'яни, які заселяли лісостепову та лісову зону сучасної України. Зокрема, Геродот описував звичаї скіфів скальпувати та осліплювати ворогів, що було характерним для деяких найжорстокіших руських князів.

Перші ґрунтовні писемні згадки про киян можна знайти в арабських та візантійських джерелах. Зокрема, в праці араба - мандрівника Аль Джайгані «Книга доріг для пізнання держав» описано місце розташування стародавнього Києва. В праці було описано не лише місце розташування Куяби (така арабська назва Києва), але й уявлення арабів про киян, їх звичаї, які неймовірно вражали чужинців.

Арабський письменник Аль-Масуді, описуючи киян X століття, надає відомості не тільки географічного характеру, а й етнографічного, де описує шанобливе ставлення різних слов'янських народів до свого князя, та визнання київського князя не тільки киянами, а й іншими слов'янськими народами.

Ібн Даст у праці «Книга добрих скарбів» (X ст.) описав звичаї та особливі риси характеру киян, їхнє вбрання та побут. На основі цих праць можна прослідкувати як змінювались мешканці Києва від до державного періоду і до розбудови Давньоруської держави, зокрема, Ібн Даст писав, що кияни-русини носили золоті прикраси, але одягались досить неохайно, проте люди були гостинними.

Візантійські джерела представлені працями Патріарха Фотія, Костянтина Порфирородного, Лева Диякона та інших. Вони описували войовничість та агресивність слов'ян та киян, зокрема. Побут киян вони вивчали під час

військових походів Київської Русі на Царгород. Відомості про киян старокняжої доби можна віднайти в західно-європейських джерелах, зокрема, в працях Бруно з Кверфурта та Тітмара Марзбургського, які влучно описали перехід у спадок землі серед киян за принципом від батька до сина від старшого сина до меншого, і хоч це явище було зображено європейцями на прикладі Володимира, проте такий стан речей панував в давньоруському суспільстві загалом.

Серед давньоруських дослідників найвлучніше описує побут та звичаї киян літописець Нестор в «Повісті минулих літ». Цей літопис, по суті справи, був унікальною пам'яткою української писемності XI–XII століття, яка описує на тлі історії України-Русі життя та побут киян, їхні вподобання, пристрасті, наприклад, спорудження в Києві лазні змальовує процес миття як певний ритуал. В книзі також вдало описано значення міської громади, так званого народного віча, до якого входили звичайні кияни, які приймали активну участь в управлінні як містом так і Руссю в цілому, що свідчить про високу правову культуру киян. Саме Народне Віче вирішувало питання війни чи миру і інші важливі питання міста. З Народним Вічем, як правило, радився князь.

Варто зазначити, що кияни були завжди європейською народністю, яка відзначалась високою освіченістю, культурою, привітною поведінкою. Окрім того, Київ постійно розвивався, а отже і змінювались вподобання самих киян, з'являлись нові звичаї, змінювався і їх зовнішній вигляд. Досить важливим є той факт, що кияни зберегли ці тенденції і пронесли їх крізь віки від Русі до сьогодення.

Хотілося б звернути увагу на деякі цікаві факти з життя стародавніх киян, їхні проблеми та звичаї [1]. Починаючи з V століття, одразу з виникненням міста розпочинається і розвиток ремесла, Київ стає центром торгівлі, тут перетинаються важливі політичні шляхи. Самі ж кияни з давніх літ зарекомендували себе, як високоорганізована спільнота, про що свідчило чітке підпорядкування князю, зокрема, про це писав арабський письменник Ібн-Даст (X століття): «Їх вождь коронується; вони йому підпорядковуються, і від його наказів не ухиляються» [9]. В пересічних киян побут залишався доволі убогим, але не дивлячись на це, при обороні міста від нападів печенігів, половців вони відрізнялись згуртованістю та мужністю. Цей факт неодноразово підтверджувався і під час великих будівництв [2]. Соціальний склад населення Київської Русі був дуже різноманітний, до нього входили міська аристократія (мужі), люди — міська знать, молодші люди — мешканці міста, чернь — найбідніші прошарки міста та смерди — селяни. Основну масу населення міст, в тому числі й Києва, склали саме люди, молодші люди, чернь.

Проте, Київ мав ще одну політичну перевагу перед іншими містами — це те, що в ньому був князь зі своєю дружиною, внаслідок чого активно покращувалась інфраструктура міста. Кияни були високодуховними та віруючими людьми, зокрема, про це свідчить розбудова храмів та соборів. А сам Київ отримав другу назву — Золотоверха столиця. Так духівництво за рахунок десятини, що збирали з киян та церковних земель утримувало київські монастирі такі як Печерський, Михайлівський Золотоверхий (1108 р.), Видубицький (1070–1088 рр.).

Проте, серед киян був досить поширеним не лише обов'язковий десятичний податок, а й таке явище як меценатство, пожертва серед всіх верств міста [5].

Отож, храми, монастирі, церкви були тим фактором, що об'єднував киян в ситуаціях лиха чи радості. Про набожність жителів Києва свідчить також розташування вулиць міста навхрест, що мало як релігійне, так і практичне значення, адже Київ був зручним не лише для власних мешканців, а й для гостей міста. Наступною важливою рисою киян, що надає їм європейського менталітету, є насамперед, явище широкої міської демократії, коли в суспільно-політичному житті міста приймали участь, так звані, верстви «нищих и худых», «всех людей», «всех киян». Окрім управлінської функції, бояри та всі інші кияни виконували роль дорадчого органу князя [9].

За сильної князівської влади Народне віче було додатком до верховної влади князя, за слабкої — залежність була зворотною.

Наступним важливим компонентом побуту киян є житло та одяг, на основі вивчення яких можна досліджувати історію міста.

Житла у древніх киян були, переважно, дерев'яними, лише за часів Ярослава заможні кияни споруджували кам'яні будинки. Важливою складовою їхнього житла була, так звана, Руська піч, яка мала ряд призначень та була важливим елементом давньоруського житла. За численними археологічними та літописними джерелами житла оздоблювались тканинами, які поділялись на декілька типів — постільне вбрання, тканини для столу (скатертини), різні типи завіс та запон, дрібні ткані речі утилітарного призначення. Серед меблів переважали ліжка, скрині та столи, проте, столи були не в кожній оселі, а лише в заможних киян, і як правило, розташовувались в бенкетній залі. Виходячи з аналізу численних літописів таких як «Слово про багатого та убогого», «Слово о полку Ігоревім» та інших в інтер'єрі киян зберігались слов'янські традиції, а саме досить бідне оздоблення [10].

Переважна більшість мешканців давньоруських міст носили одяг, взуття і головні убори, виготовлені із місцевих матеріалів — льону, конопель, шкіри, хутра. Одяг шили із лляних, конопляних та вовняних тканин, які ткали у кожній оселі [5].

Так, у «Повісті минулих літ», 980 р. наводиться повчальний опис доброї дружини і господарки в домі, яка, взявши вовну і льон, своїми руками спряде їх і витче з них тканину, яка піде на пошиття одягу домочадцям — «вси свои одети будут». Лляні тканини були двох ґатунків — тонкі (частини) і грубі (толстини).

Товста вовняна тканина із грубої, погано вичесаної вовни мала назву «власниця» або «вотола», і використовувалась для пошиття однойменного одягу черні [7].

Особливо шанувались ті елементи одягу, які були виткані руками жінок, особливо знатного роду, і в знак гостинності таким одягом нагороджували іноземних послів і купців від імені господині дому. За одягом можна було прослідкувати майнову диференціацію серед киян, так, наприклад, нижній та верхній літній одяг мали заможні кияни (мужі та люди), незаможні міщани

(молодші люди); для виготовлення буденного одягу широко використовували толстину та ряднину — грубі тканини із льону та конопель.

Досить часто в літописах можна віднайти такі назви одягу князів і бояр як «порти дорогий», «очервлена и багряна оденья, вси женчюгом иссаждени», і вбрання звичайних киян названі «портища», «рубища» та «худий руби» [6].

Висновки. Отже, в результаті проведеного дослідження, ми прийшли до наступних висновків: перші поселення були розташовані в районі Замкової гори.

Першими поселенцями були різні слов'янські племена. Саме їх і можна вважати першими киянами, після заснування міста та подальшого перетворення його на центр Русі з'явилися різні типи киян — міська аристократія (мужі), люди — міська знать, молодші люди — мешканці міста, чернь — найбідніші прошарки міста. Відповідно до цього і визначався їхній рід занять. Тому не дивлячись на різні підходи до того кого можна вважати першими киянами, все ж переважно населення Києва складалось з автохтонних племен, його ж верхівка мала варязьке коріння (Аскольд та Дір). Традиції та менталітет, що були закладені за часів Київської Русі увійшли до культури сучасних мешканців міста, що робить їх повноцінними європейцями.

Література

1. Історія Києва [Текст] : у 3-х т., 4-х кн.: Пер. з рос. / Голов. редкол. Ю.Ю. Кондуфор (голов. ред) та ін.; АН УРСР; Ін-т історії. — К. : Наук. думка, 1986—1987. — Т.1 : Стародавній і середньовічний Київ. — 1986. — 382 с.
2. Історія Києва [Текст] : у 3-х т., 4-х кн.: Пер. з рос. / Голов. редкол. Ю.Ю. Кондуфор (голов. ред) та ін.; АН УРСР; Ін-т історії. — К. : Наук. думка, 1986 — 1987. — Т.2 : Київ періоду пізнього феодалізму і капіталізму. — 1986. — 439 с.
3. Аркас М. М. Історія України-Русі [Текст] / Микола Аркас ; [упоряд., передм. Коваль Р. М.]. — Репр. вид. 1912 р. — Київ : Холодний Яр ; Кам'янець-Подільський : Медобори, 2013. — 424 с.
4. Берлинский М. Ф. Краткое описание Киева. — СПб., 1820. — 334 с.
5. Повесть минулих літ [Текст] : літопис : [для серед. та ст. шк. віку] / переказ В. Близнеця ; худож. Г. Якутович. — Київ : Веселка, 1982. — 226 с.
6. Боровський Я. Є. Дослідження міста Ярослава 1984—1989 рр. / Я.Є. Боровський, Є.І. Архипова // Стародавній Київ. — К., 1993. — 325 с.
7. Брайчевська О. А. Давньоруський чоловічий костюм X — XIII ст. (за археологічними, писемними та образотворчими джерелами): автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.06 / Інститут археології НАН України. — К., 1992. — 19 с.
8. Винокур І. С. Археологія України: підручник для студентів ВНЗ / І.С. Винокур, Д.Я. Телегін. — Т.: Навчальна книга — Богдан, 2004. — 480 с.
9. Січинський В.С. Чужинці про Україну — К.: Довіра. — 1992. — 254с.
10. Сергеева М.С. Житло [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://litopys.org.ua/istkult/ikult15.htm>.

<i>О.В. Чеботаренко,</i> ТРАДИЦІЇ ПРОВІДНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ ОДЕСЬКОЇ ПІАНІСТИЧНОЇ ШКОЛИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ	73
<i>В.В. Шушпанова,</i> ИНТУИЦИЯ БЕССОЗНАТЕЛЬНОГО В ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКОЙ ТЕХНИКЕ РОСПИСИ ТКАНИ	75

Розділ 3
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ
ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ. ФІЛОСОФІЯ.
КУЛЬТУРОЛОГІЯ. ФІЛОЛОГІЯ

<i>М.М. Вергалюк,</i> ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ БІБЛІЙНОГО ПОХОДЖЕННЯ У СУЧАСНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ.....	83
<i>В.О. Довбиш,</i> РЕНЕСАНСНИЙ ІДЕАЛ ВЧЕНОГО: НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ А. ДЮРЕРА	89
<i>О.А. Москаленко,</i> ЖИТТЯ КИЯН ЗА ЧАСІВ КИЇВСЬКОЇ РУСИ, ФОРМУВАННЯ МЕНТАЛІТЕТУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО МІСТА (ПОВСЯКДЕННЕ ЖИТТЯ ТА МЕНТАЛЬНІСТЬ КИЯН)	93
<i>Т.В. Новікова, Л.М. Топчій,</i> ВИКОРИСТАННЯ НОВОТВОРІВ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	98
<i>Л.С. Резнікова,</i> ТЕХНОЛОГІЯ ІНТЕРСЕМІОТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ: КОМІКС ЯК КРЕОЛІЗОВАНИЙ ТЕКСТ	100
<i>В.Ю. Ричко, Л.М. Шугаєва,</i> ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР ДІЯЛЬНОСТІ УПЦ (МП) ЯК ЧИННИКА ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	102

Розділ 4
СОЦІАЛЬНІ ТА ПОВЕДІНКОВІ НАУКИ
ЕКОНОМІКА. ПОЛІТОЛОГІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. СОЦІОЛОГІЯ

<i>С.С. Бондарчук,</i> ВПЛИВ РОЛЬОВИХ ОЧІКУВАНЬ МОЛОДОГО ПОДРУЖЖЯ НА ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ШЛЮБОМ	106
<i>Л.В. Іванченкова,</i> ДІАГНОСТИКА ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ.....	110